

1959 – משפטו של מרדכי (מוטקה) קידר

מאת: סרן גלי קטלן, תובעת צבאית בפרקליטות מחוז המרכז וחיל האוויר, התביעה הצבאית

בחודש פברואר 1959 הגישה התביעה הצבאית כתב אישום נגד מרדכי קידר, המוכר גם בשם "האסיר X". קידר נשלח לחו"ל לביצוע משימה מטעם אגף המודיעין בצה"ל, ועם שובו לישראל נעצר, ככל הנראה על רקע החשד למעורבותו בפרשת רצח. מעצרו של קידר לא פורסם ברבים וגם בני משפחתו לא ידעו על כך. דבר מעצרו התגלה באקראי, ולאחר מכן, הוטל צו איסור על פרטים רבים הנוגעים לפעילותו של קידר בחו"ל ועל ההליכים המשפטיים בעניינו. צו איסור הפרסום עודנו בתוקף ומרבית הפרטים בפרשיה זו נותרו חסויים עד עצם היום הזה.

רקע עובדתי

מרדכי קידר נולד בשנת 1929 בוויילנה ועלה לישראל בשנת 1934 יחד עם סבו וסבתו, שהשתכנו בחדרה. ביום 5 בדצמבר 1950, כאשר היה קידר בן 21, נרצח נהג מונית בחוף הים בחדרה. ביום 30 בספטמבר 1951, אירע שוד מזוין בבנק קטן בעפולה. השוד בוצע על ידי שלושה גברים חמושים. המשטרה לא הצליחה לתפוס את שודדי הבנק ולגלות את זהותו של רוצח נהג המונית. יחד עם זאת, התעוררו חשדות לפיהן קידר היה מעורב בשני האירועים הללו.

חרף חשדות העבר, גויס קידר בשנת 1956 לאמ"ן ונשלח לביצוע משימות חשאיות בחו"ל. בין היתר, בחודש מארס 1957 יצא קידר למשימה בארגנטינה. חודשים ספורים לאחר מכן, בסוף חודש נובמבר 1957, נמצאה גופתו של קלמן קליין, איש הקשר של קידר בארגנטינה, בחדר שקליין שכר בחשאי. התברר, כי קליין יצא לפגוש את קידר כשברשותו סכום כסף משמעותי (\$15,000). קידר ביקש לקבל סכום כסף זה, בטענה כי הוא עומד לשלמו לגנרל ערבי עמו הוא עתיד להיפגש והכסף טרם הגיע מישראל. לאחר הרצח של קליין, הכסף נעלם. קידר היה החשוד המיידי ברצח אך הוא נעלם. לאחר מספר ימים יצר קידר קשר עם הממונים עליו בישראל. קידר סיפר כי הוא ברח, משום שהעריך כי הוא צפוי להיעצר על ידי המשטרה המקומית בגין חשד למעורבות בקשר נגד המשטר. הממונים על קידר גרמו לו לחשוב שהם מאמינים לגרסתו, על מנת לגרום לו לשוב לישראל.

קידר שב ארצה בשלהי שנת 1957 ונעצר עם הגיעו לנמל התעופה בלוד. על פי הפרסומים שנצברו בנושא ברבות השנים, קידר הוחזק תקופה ארוכה במעצר מנהלי, כאשר שהה במשך שנה וחצי בבידוד, בתחילה בצינוק ולאחר מכן במתקן מבודד שנבנה במיוחד עבורו. בתום מעצרו המנהלי של קידר, הגישה נגדו התביעה הצבאית כתב אישום בגין רציחתו של קליין בארגנטינה.

הודעה על מעצרו של קידר לא הועברה לאיש, גם לא לבני משפחתו. כדי למנוע את זיהויו של קידר בכלא, הוא כונה "האסיר X". דבר מעצרו התגלה במקרה ביוני 1958, כאשר ידידתו הגיעה לכלא לבקר עציר אחר. העניין דלף לתקשורת ועורר סערה ציבורית. לאחר מכן, שמו ועובדת מעצרו של קידר הותרו לפרסום. לעיתונאים נמסר כי קידר נחקר בגין חשדות הנוגעים למעורבותו ברצח נהג

מונית בחדרה בשנת 1950, שוד בנק בעפולה בשנת 1951 ולעבירות אחרות מאותה תקופה. בעקבות פרסומים שונים בתקשורת בנוגע לחשדות נגד קידר, נפגש סגורו של קידר, עו"ד י' טוניק, עם היועץ המשפטי לממשלה וטען בפניו כי הפרסומים יוצרים אווירה של השמצות בהיקף רחב, באופן שעלול לפגוע בזכותו למשפט הוגן.

ההליך המשפטי

כבר בשלבי הארכת מעצרו של קידר, ביקשה התביעה הצבאית להטיל איסור פרסום על פרטי הפרשה והשופט נעתר לבקשה זו. בעיתון מעריב פורסמה כתבה חריפה בעקבות החלטה זו, בה נכתב, בין היתר: "מי מעוניין להרחיב את שטח האיפוליס שלא לצורך? מי מעוניין להשתמש בבת-הדין לא כאמצעי להבהרת פרשיות, אלא לאי-הבהרתן? האם לא הגיע הזמן שמישהו במדינה הזאת,

בעל סמכות משפטית ומוסרית, ישים קץ לאיפוליס אלה?". ההליך המשפטי עצמו התנהל בדלתיים סגורות, חריג לכלל בדבר פומביות הדיון. על פי גרסאות שונות שפורסמו מאוחר יותר, הדיונים אף התקיימו מחוץ לאולם בית הדין הרגיל, בבית אריזה נטוש, בפרדס ליד העיר רמלה. ההליך הפלילי בעניינו של קידר התנהל לפי סדרי הדין ובהתאם לדיני הראיות. לאחר כארבע שנים ממועד מעצרו, הורשע קידר ברצח קלמן קליין ובשוד ונגזר עליו עונש מאסר עולם.

פרטים בנוגע להרשעתו וגזירת דינו של קידר לא פורסמו בתקשורת. קידר נותר במשך שנים "האסיר X" בכלא, והוחזק באגף מיוחד שכונה לימים "אגף האיקסים". באגף זה, הוחזקו אסירים ביטחוניים בבידוד מוחלט.

בשנת 1974, 17 שנים לאחר שנעצר, שוחרר קידר מהכלא. חודשים ספורים לאחר שחרורו, ב-24 באפריל 1975 פורסם בעיתון "מעריב" כי קידר ניצל את ביקורו של שמעון פרס ז"ל, שר הביטחון דאז, באוניברסיטת תל אביב וטען בפניו כי משפטו היה מבוים, ההליכים היו חסויים והציבור לא ידע עליהם דבר. קידר שאל את פרס: "מדוע לא יעשה שר הביטחון למען פרסום המשפט שלי?" על כך השיב פרס: "אינני משפטן, אך ברור שבית משפט שפט את השואל וגזר את דינו".

(ט) מרדכי קידר, מי ש"ישב 17 שנה בכלא ישראלי, לאחר שהורשע בעבירות במחוזיות – עלה אתמול לכמה באוניברסיטת ת"א והציג לשר הביטחון, שמעון פרס, שאלות בעניינו.

מרדכי קידר אמר, כי נידון בשנתו בדלתיים סגורות ל-20 שנות מאסר, ואני אומר שהמשפט היה מבוים. במקום שבו הוחזקתי היתה אוכלוסיה מעורבת, יהודים וערבים. לי ערבים אמרו, שאני איש בטיחון, כך שדמי הפקר. ליהודים אמרו שמכרת את המדינה.

יורר האטימה, שביקש לדעת אם השואל הוא סטודנט, אני סטודנט מן המגזר, השיב קידר והמשיך: "יצאתי מבית הכלא בתום 17 שנה לאחר שהייתי בצינוק חצי שנה ו-7 שנים בתא מבודד, ההליכים המשפטיים שלי היו חסויים ו"הציבור לא ידע עליהם דבר. אבל כששומעים שהייתי בכלא 17 שנה, סבורים הכל שזה חמור מאד. השאלה שלי היא מדוע לא יעשה שר הביטחון למען פירסום המשפט שלי?"

בית המשפט – מוסמך

מר פרס שמע בטבלנות את דבריו של מ. קידר, ואחר כך אמר: "מי השואל הבא?" אולם קהל הסטודנטים ביקש לשמוע בכל זאת את השר.

שר הביטחון השיב: "אינני משפטן, אך ברור שבית משפט שפט את השואל וגזר את דינו. בית המשפט אף קבע מה יש לפרסם, מה אין לפרסם ואיך לפרסם. אינני מקבל פרשורים. אומר רק, כי כאשר בית משפט מוציא גזר דין, הוא היחיד היכול לקבוע איך ומה לפרסם. אני אינני מוסמך לעשות זאת".

מרדכי קידר: "משפטי בוים"
שר הביטחון: "איני משפטן"

האיש שישב 17 שנה בכלא – הציג שאלות בעניינו בעת שפרס הופיע אתמול באוניברסיטת ת"א * השר השיב על שאלות סטודנטים

הכתבה בעניינו של קידר מעיתון "מעריב", 24.4.1975.

בשנת 2003 הגיש קידר בקשה למשפט חוזר ובקשתו נדחתה על ידי בית הדין הצבאי לערעורים.

חשיבות הפרשה

מטבע הדברים, הליכים משפטיים דוגמת פרשיית קידר הם מורכבים ובעלי רגישות ציבורית משמעותית. מצד אחד, ישנה חשיבות ניכרת בשמירה על חסיונם של פרטים מסוימים, כדי להגן על ביטחון המדינה ועל עבודת גופי הביטחון והמודיעין של המדינה. מצד שני, ניצב עיקרון-העל של פומביות הדיון המשפטי. בפסיקה ארוכת-שנים, נקבע כי הכלל הוא פרסום בעוד שהחריג הוא אי הפרסום של ההליך הפלילי. שני עקרונות אלו באו לידי ביטוי גם בפרשת קידר, כפי שצוין קודם לכן, צו איסור הפרסום עודנו בתוקף על מרבית הפרטים הקשורים בפרשייה זו. יחד עם זאת, עצם הדיון בפרשות כאלה, ולו על עצם התרחשותן מעת לעת, הוא חשוב ומאיר את אופיים ואילוציהם של הליכים ביטחוניים.

מדוע בחרתי בנושא?

תפקידה של התביעה הצבאית הוא לאכוף את הדין הפלילי בצורה מקצועית, שוויונית ואפקטיבית. דרך פעולה זו מתאפשרת, בין היתר, בפומביות ובשקיפות ההליכים המשפטיים. כקצינים בצה"ל, אמונים התובעים בתביעה הצבאית גם על האינטרס הביטחוני ושמירה על ביטחון המדינה. ההתנגשות בין האינטרסים השונים עליהם אמונים אנשי המשפט במערכות הביטחון, כפי שזו באה לידי ביטוי בפרשת מרדכי קידר ובפרשות אחרות, יוצרות דילמה מורכבת ביותר.

היה זה מעניין עבורי, לראות כיצד התמודדה הפרקליטות הצבאית ומערכת המשפט הצבאית עם מקרה קיצון זה, בו חלה התנגשות בין שתי המטרות הללו, ואת התפתחותם של ההליכים והאירועים בפרשת קידר בשנים שחלפו. בשגרה, נדרשים התובעים בתביעה הצבאית להתמודד עם בקשות לאיסור פרסום, בעיקר בתיקים שעניינם עבירות מין. בכל תיק נערך איזון שונה, בהתאם לנסיבותיו של המקרה והנאשם, והדבר מחייב שיקול דעת ובחינה פרטנית ומדוקדקת.